

Rukouspalvelukset. Matkalle lähtevien puolesta

Epistola

(Ap.t. 8: 26 – 39)

”Niinä päivinä Herran enkeli puhui Filippokselle: ”Lähde etelään päin ja mene tielle, joka vie Jerusalemissa Gazaan ja on autio.” Filippos lähti sinne. Juuri silloin sitä tietä tuli mahtava etiopialainen hoviherra, eunukki, joka hoiti Ethiopian kuningattaren eli kandaken koko omaisuutta. Hän oli käynyt Jerusalemissa pyhiinvaellusmatkalla ja oli nyt palaamassa kotiin, istui vaunuissaan ja luki profeetta Jesajan kirjaa. Henki sano Filippokselle: ”Mene lähemmäs ja pysyttele vaunujen vieressä.” Filippos juoksi vaunujen luo, ja kuullessaan miehen lukevan profeetta Jesajaa hän sanoi: ”Sinä kyllä luet, mutta mahdatko ymmärtää?” Mies vastasi: ”Kuinka ymmärtäisin, kun kukaan ei minua neuvo.” Hän pyysi Filipposta nousemaan vaunuihin ja istumaan vierellään. Kohta, jota hän kirjasta luki, oli tämä: -Niin kuin lammas hänet vietiin teuraaksi, niin kuin karitsa, joka on ääneti keritsijänsä edessä, ei hänkään suutansa avannut. Kun hänet alennettiin, hänen tuomionsa otettiin pois. Kuka voi laskea hänen jälkeläistensä määrän? Hänen elämäneä otetaan pois maan päältä.” Hoviherra sanoi Filippokselle: ”Voisitko sanoa, kenestä profeetta puhuu, itsestäänkö vai jostakin toisesta?” Filippos rupesi puhumaan, aloitti tuosta kirjoitusten kohdasta ja julisti miehelle evankeliumia Jeesuksesta. Matkan jatkuessa he tulivat paikkaan, jossa oli vettä. Silloin hoviherra sanoi: ”Tässä on vettä. Estääkö mikään kastamasta minua?” Filippos sanoi hänelle: ”Jos koko sydäimestäsi uskot, se on mahdollista” Hoviherra vastasi: ”Minä uskon, että Jeesus Kristus on Jumalan Poika.” Hän käski pysäyttämään vaunut, ja he molemmat, Filippos ja hoviherra, astuivat veteen, ja Filippos kastoi hänet. Kun he olivat nousseet vedestä, Herran henki tempasi Filippoksen pois. Hoviherra ei enää nähnyt häntä mutta jatkoi iloisena matkaansa.”

Milloin alkoi lähetystyö muiden kuin juutalaisten keskuudessa? Yleensä varsinaisen pakanalähetyksen katsotaan alkaneen sadanpäämies Corneliuksesta. Tässä kertomuksessa Luukas tuo vielä uuden ulottuvuuden. Jo ennen Corneliusta kastetaan etiopialainen hoviherra. Usko oli leviämässä aina ”maan ääriin saakka”.

Etiopian ja juutalaisten välisistä suhteista on erilaista, osittain ristiriitaista tietoa. On esitetty ajatus, että kuningas Salomonin luona vieraillut Saban kuningatar olisi ollut etiopialainen (1. Kuninkaiden kirja, luku 10), mutta mitään todisteita tälle ei ole. Juutalaisuus näyttäisi kuitenkin vaikuttaneen Etiopian alueella ajanlaskumme alkaessa.

Eunukit olivat kastoituja miehiä, joille annettiin eri hoveissa tärkeitäkin tehtäviä. He olivat siinä mielessä luotettavia, ettei heillä ollut muuta perhettä. Herran kansaan (Israel) kuuluviksi heitä ei Mooseksen kirjojen mukaan saanut lukea (5. Moos. 23: 2). Toisaalta Jesaja lohduttaa heitä toteamalla, että jos heidät muukalaisina on kastoitu, mutta he pyhittävät sapatin ja noudattavat Jumalan mieltä

ja pysyvät liitossa, niin heidän nimensä ei katoa (Jes. 56: 3-5). Kertomuksen eunukki oli tullut Jerusalemiin rukoilemaan.

Tekstissä mainittu eunukki oli etiopialainen hoviherra. Hän hoiti Etiopian kuningattaren eli kandaken omaisuutta. Etiopian perimysjärjestys oli matriarkaalinen. Toisin sanoen vanhin syntynyt tyttö oli seuraava kuningataräiti, hänen pojastaan tulisi kuningas. Tämä antoi kuningatar-äidille paljon valtaa.

Tekstin alussa sanotaan enkelin ohjaavan Filippoksen Jerusalemistä Gazaan menevälle tielle. Myöhemmin tekstissä ohjaavana tekijänä mainitaan henki tai Herran henki. Olipa kyse enkelistä tai Hengestä aloite Filippoksen toimintaan tuli Jumalalta.

Paikka on mielenkiintoinen, ”lähde etelään päin”. Kun Samaria oli Jerusalemistä pohjoiseen, niin nyt Filippos toimii Jerusalemistä etelään päin tiellä, joka johtaa Palestiinan ja Egyptin erottavaan autiomaahan. Lähetystyö laajenee.

Voimme löytää mielenkiintoisia yhtymäkohtia tämän kertomuksen ja Jeesuksen toiminnan suhteen. Etiopialainen hoviherra lukee Jesajan kirjaa aivan samoin, kuin Jeesus julkisen toimintansa alussa Nasaretin synagogassa. Toinen yhtymäkohta on sakramentaalinen toiminta matkalla oltaessa, tässä yhteydessä etiopialaisen kaste, Jeesuksen ollessa Emmauksen tiellä mahdollinen eukaristia. Todennäköisesti hän luki Septuagintaa eli Vanhan testamentin kreikannosta, joka oli tehty Aleksandriassa 200 -luvulla e. Kr.

Etiopialainen luki ääneen kirjaa, niin kuin oli tapana antiikin aikoina. Hän luki profeetta Jesajan kirjasta kohtaa, jossa kerrotaan ”kärsivästä Herran palvelijasta” (Jes. 53: 7 - 8), mutta ei ymmärtänyt, kenestä siinä puhutaan. Kirkon perinteessä Jesajan ”kärsivä Herran palvelija” ennakoi Kristuksen toimintaa.

”Sinä kyllä luet, mutta mahdatko ymmärtää?” Filippoksen kysymys on oikeutettu, sillä luettaessa pyhiä tekstejä kirkkoyhteisön ulkopuolella, niiden todellinen sisältö ei avaudu lukijalle. Kirjoittajia on ohjannut Pyhä Henki, eikä teksti avaudu ilman selitystä (vrt. 1. Piet. 1: 20 – 21).

Hoviherran lukema kohta ymmärretään Kirkossa ennustukseksi Kristuksen kohtalosta. Kyseisen tekstin pappi lukee käsitellessään leipää proskomidissa ennen liturgiaa ehtoollislahjoja.

Vanha testamentti on evankeliumin julistamisen perusta. Erityisesti sen profetiat, kuten äsken luettu lainaus Jesajalta, opettavat meitä Kristuksesta ja Hänen toiminnastaan.

”Minä uskon, että Jeesus Kristus on Jumalan poika” on edelleen edellytyksenä aikuisen ihmisen kasteen vastaanottamiselle. Ensin ihminen kuulee (lukee), sitten hän uskoo ja sen jälkeen hänet voidaan kastaa.

Etiopialaisen hoviherran kaste on jatkoa Filippoksen toiminnalle Samariassa (Ap.t. 8: 12), jossa hän kastoi ihmisiä. Näin kristillinen usko levisi jo juutalaisen kansan ulkopuolelle. Tuon ajan Välimeren alueella ajateltiin, että Etiopia on ”maailman ääriässä”. Tässä toteutuu Jeesuksen sana opetuslapsilleen, kun Hän sanoi apostoleilleen, että Pyhän Hengen avulla he ovat todistajia ”aina maan ääriin saakka” (Ap.t. 1: 8).

”Henki tempasi Filippuksen pois.” Verbiä temmata käytetään niissä yhteyksissä, kun on kyse taivaaseen ”astumisesta” (esim. 2. Kor. 12: 2). Vastaavasta Hengen toiminnasta kertoo Vanha testamentti profeetta Eliaan kohdalla (1. Kun. 18: 12; 2. Kun. 2: 16).

Apostolien tekojen kirja painottaa tässä etiopialaisen hoviherran yhteyttä juutalaisuuteen. Kirja myös painottaa, että ensimmäinen Kirkkoon liitetty pakana oli sadanpäällikkö Cornelius. Jos katsomme asiaa toisesta näkökulmasta, niin ensimmäinen kastettu pakana oli tämä etiopialainen hoviherra. Kirkkohistorioitsija Eusebios pitää häntä Etiopian kirkon perustajana. Maantieteen osalta voidaan todeta, että Etiopia ei välttämättä tarkoita nykyisen Etiopian valtion aluetta, vaan se voisi olla enemmän nykyisen Sudanin alueella. Tuolle alueelle voi viitata myös Nubia, josta ennustettiin vapautettavan kansan jäännökset (Jes. 11: 11, Sef. 3: 3 – 10). Mooseksen toinen vaimo oli nubialainen (4. Moos. 12: 1).

Evankeliumi rukoushetkessä matkalle lähtevien puolesta

(Joh. 14: 1 – 11 a)

”Herra sanoi opetuslapsilleen: ”Älköön sydämenne olko levoton. Uskokaa Jumalaan ja uskokaa minuun. Minun Isäni kodissa on monta huonetta – enhän minä muuten sanoisi, että menen valmistamaan teille asuinsijan. Minä menen valmistamaan teille sijaa mutta tulen sitten takaisin ja noudan teidät luokseni, jotta saisitte olla siellä, missä minä olen. Te tiedätte kyllä tien sinne minne minä menen.” Tuomas sanoi hänelle: ”Herra, emme me tiedä, minne sinä menet. Kuinka voisimme

tuntea tien?” Jeesus vastasi: ”Minä olen tie, totuus ja elämä. Ei kukaan pääse Isän luo muuten kuin minun kauttani. Jos te tunnette minut, opitte tuntemaan myös minun Isäni. Te tunnette hänet jo nyt, olettehan nähneet hänet.” Filippus sanoi hänelle: ”Herra, anna meidän nähdä Isä, muuta emme pyydä.” Jeesus vastasi: ”Etkö sinä Filippus, tunne minua, vaikka olen jo näin kauan ollut teidän seurassanne? Joka on nähnyt minut, on nähnyt Isän. Kuinka voit sanoa: ”Anna meidän nähdä Isä”? Etkö usko, että minä olen Isässä ja Isä on minussa? Kun puhun teille, en puhu omissa nimissäni: Isä on minussa, ja minun tekoni ovat hänen tekojaan. Uskokaa, kun sanon, että minä olen Isässä ja Isä on minussa.”

Vähän aikaisemmin Jeesus oli todennut Pietarille, että tämä oli kolmesti kieltävä Jeesuksen ennen kuin kukko laulaa. Pietari oli arvostettu opetuslasten keskuudessa. Jos Pietari oli kieltävä Jeesuksen, niin opetuslasten levottomuus oli ymmärrettävä, olihan Pietari osoittanut aikaisemmin suurta uskoa. Jeesus oli sanonut Pietarille myös, että tämä oli myöhemmin tuleva sinne, missä Jeesus tulee olemaan. Muut opetuslapset mahdollisesti miettivät omaa kohtaloaan. Jos Pietari ei usko, niin uskovatko hekään. Näiden asioiden takia Jeesus kehottaa: ”Älköön sydämenne olko levoton.” Näin Jeesus myös osoittaa, että Hän tietää opetuslasten ajatukset ja samalla lisää heidän uskoaan Häneen ja Isään.

Tekstin sanoma on selvä. Jeesus on tie Isän luo. Teksti alkaa ja loppuu samaan vaatimukseen: uskokaa Jumalaan ja Jeesukseen. Vähän myöhemmin todetaan: ”minun tekoni ovat hänen tekojaan.” Jos ihminen ei usko Jeesuksen sanoja, hänen tulisi ymmärtää Jeesuksen tekojen perusteella, että Hän ja Isä ovat yhtä. Samasta asiasta Jeesus oli puhunut jo aikaisemmin (vrt. Joh. 10: 37 – 38).

”Minä menen valmistamaan” tarkoittaa menemistä kuoleman ja ylösnousemuksen kautta. ”Valmistamaan teille asuinsijan” merkitsee pysyvää yhteyttä Kristuksen kanssa. ”Isäni kodissa on monta huonetta” tarkoittaa taivasta. Juutalainen apokryfinen kirjallisuus kuvaa taivaissa olevia asuinsijoja, missä vanhurskaat asuvat (1. Enok 39: 4 - 5). Jeesus kertoo, että Hän valmistaa opetuslapsilleen asuinsijan ja että opetuslapset tietävät tien sinne. Vähän aikaisemmin Jeesus oli sanonut Pietarille, että tämä on myöhemmin tuleva sinne, minne Jeesus menee (Joh. 13: 36). Opetuslapset ehkä miettivät, oliko heille taivaassa asuinsijaa. Nyt Jeesus toteaa, että hän valmistaa heille asuinsijan. Tuomas esitetään epäilijänä niin tässä kuin muuallakin Johanneksen evankeliumissa epäilijänä: ”Kuinka voisimme tuntea tien?”

”Minä olen tie, totuus ja elämä. Ei kukaan pääse Isän luo muuten kuin minun kauttani.” Minkäänlainen ”taivaallinen tiekartta” ei ole tarpeen eikä auttaisi tässä. Totuus ja elämä kuvaavat sanaa tie. Jeesus ei ole vain opas pelastukseen, Hän on elämän ja totuuden lähde. Jeesus ilmaisee

jumaluutensa sanomalla ”minä olen”. Vain Jeesuksen kautta pääsee yhteyteen Jumalan kanssa. Opetuslasten tulee seurata Häntä.

Tuomaksen kysymys oli kuitenkin aiheellinen. Opetuslapsilla ei vielä ole täyttä tietoa siitä, että Jeesus on Jumalan Poika ja että Hän on yhtä Isän kanssa. He eivät vielä ole nähneet ylösnoussutta Jeesusta, he eivät vielä ole saaneet Pyhän Hengen armolahjaa. Heitä vasta ohjataan kohti Jumalan tuntemista. Meidän tilanteemme on toinen, me olemme saaneet niin Pyhän Hengen armolahjan kuin kaiken tiedon, mitä voimme ymmärtää. Jeesus toteaa opetuslapsilleen: ”Jos te tunnette minut, opitte tuntemaan myös minun Isäni.” Vaikka teksti ei painotakaan Isän ja Pojan yhdenvertaisuutta, niin se ilmaisee sen.

”Te tunnette hänet jo nyt, olettehan nähneet hänet.” Jeesus tarkoittaa, että Hänessä opetuslapsilla on mahdollisuus nähdä pieni häivähdys Jumalasta Isästä. Nyt Filippus pyytää: ”Herra, anna meidän nähdä Isä.” Filippuksen pyyntö tuo esille vielä yhden puolen asiasta, Isän ja Pojan yhteydestä. Jeesus ei ole ”vain taivaallinen olento”, joka johdattaa meidät Isän luo. Hän on Jumalan ilmestys. Hän puhuu sen, minkä Isä on puhuttavaksi antanut. Jeesuksen sanoissa ja teoissa Jumala ilmaisee itsensä.

Filippus luuli tuntevansa Jeesuksen, mutta myönsi, ettei hän Isää tunne. Todellisuudessa hän ei tuntenut eikä ymmärtänyt Jeesustakaan. Vanhan testamentin kertomuksista hän tiesi, että enkelit olivat nähneet Jumalan Isän. Sen takia hän halusi nähdä itse Isän. Filippus ei ymmärtänyt, että Isää ei ihminen voi nähdä, sillä Isällä ei ole aineellista olemusta. Jeesus osoittaa, ettei Filippus vielä tunne Häntäkään. Jeesus puhuu Isän tuntemisesta. Sitten Hän erikseen puhuu, että Hänen näkemisensä merkitsee Isän näkemistä. Me emme voi nähdä Isää, mutta me voimme Jeesuksen kautta tuntea Hänet. Jeesuksenkin kohdalla Filippus oli tehnyt virheen, hän näki Jeesuksen inhimillisenä ihmisenä mutta ei Hänen jumaluuttaan. Filippuksen tulee katsoa asioita ”sielun silmin”, silloin hän ei vain näe, vaan tuntee Jeesuksen. Sen takia, että Poika ja Isä ovat yhtä, niin Pojan tunteminen johtaa myös Isän tuntemiseen. Oleminen yhtä ei merkitse yhtä persoonaa, Jumala Isä on oma persoonansa samoin kuin Jumala Poika on oma persoonansa. Tämä käy hyvin selväksi tekstin lopussa: ”minä olen Isässä ja Isä on minussa”.